

Jouni Kiiskinen

Visuaalinen keho näkyvänä, näkeväenä ja näkyväksi tekevänä

*En ajattele,
kirjoitan
En kuvittele,
maalaan
piirrän, veistän, jäljitän*

Teen alkumielellä, kehon kielellä.

*Hetken viipyvyys, sujuvuus,
siitä laskee voimakkuus.*

Johdanto

Tämä teksti on kooste kahdesta esseestäni, jotka kirjoitin vastaukseksi Juha Varton keväällä 2008 pitämiin luentosarjoihin *Aistisuus, keho ja liha* sekä *History of Representation*. Pysin tekstissänini hahmottelemaan kehollisuuden ja representaation suhdetta tavalla, joka antaisi itselleni lähtökohdan ajatella *perustellusti toisin* ihmisen ja taiteen suhteesta kasvamisen ja kasvatuksen ilmiöiden äärellä.

Juha Varton ääni vilahtelee tekstissänini usein ja viitauksissani joudun tyytymään viittaamaan kokonaisuun kirjoihin ja luentosarjoihin. Tämä johtunee siitä, että käsiteltävä aihe on niin lähellä yksittäistä kokemusta, ettei siitä saa otetta jämakällä akateemisella kielenkäytöllä. Jos teksti puhuttelee, oletan sen tulevan lukijalle hänen omien kokemustensa ja niille perustuvan intuiotensa kautta.

Aluksi pohdin kehollisuutta ja kuvallisen osuutta kehoksi tulemisen prosessissa tai pikemminkin tapahtumisessa. Siirryn tämän jälkeen pohtimaan intuiotia ja niiden tapoja antaa ihmiselle maailma ja oma kehollisuutensa.

Ihmiskuva vai ihmiskäsitys

Mitä on ylitettävä, jotta tulisi kehokseen? Kysymys edellyttää ihmiskäsityksen, jossa ihminen ei ole kehonsa ilman jonkinlaista ylittämistä. Mitä siis ylitetään? Miksi tämä kehoksi tuleminen on niin kovin tärkeää?

1900-luvun lopulla kehosta puhuivat eri tavoin psykoanalyysin edustajat, feministit ja fenomenologit. Fenomenologille on mahdollista käsitellä avoimesti *psykheä* ja *fysistä* käsitteellisinä ajattelun lähtökohtina, jotka eivät *välttämättä* jaa ihmistä kahtia. Kulttuurisesti annetun välttämättömyyden mukainen ajattelu ei voi kuulua fenomenologiaan kuin väliaikaisesti, ikään kuin ajatuskokeena.

Länsimaisten ihmistieteiden taustalla vaikuttaa kahdesta eri ajattelun traditiosta, kristillisestä ja kreikkalaisesta, meille periytynyt dualistinen ihmiskäsitys. Vaikka näissä traditioissa on suuria eroja suhteessa kehoon ja aistisuuteen, ne ovat kietoutuneet ajattelun taustalla oudosti yhteen ja niiden erotteleminen vaatii paljon ajatustyötä lähellä molempien traditioiden yhteistä juurta.

Jos ihmisen täytyy ylittää jotakin tullakseen kehokseen, ihmiseen oletetaan ainakin kolme piirrettä. Ensinnäkin ihmisessä on jokin kohta, raja tai kuilu, joka ylitetään ja jonka takana on enemmän itseä. Toiseksi on myös jokin, joka ylittää ja kolmanneksi jokin rajantakainen, joka on itseä, vaikkei olekaan sitä vielä. Jälkimmäinen raahautuu mukana elämän melskeissä, vaikkei ylittäjäkandidaatti sitä vielä tiedäkään.

Vaikka tie ylös ja alas onkin yksi ja sama, kuten Herakleitos opetti, ihmisenä olemiselle suunnalla ja asenteella on suuri merkitys. Leo Tolstoi sanoi, että ihminen haluaisi olla eläin ja enkeli, muttei kykene kumpaankaan¹. Ihmisen voidaan ajatella olevan jotakin muuta sillä välillä. Tässäkin ihmisen

¹ s. 18 . Tolstoi, Leo 1909. *Kristillinen oppi*. Arvid Järnefeltin julkaisu N:o 9. Vihtori Kosonen

taustalle heijastuu kuva, jossa ihminen jakautuu kahtia. Ehkä maailman enkelieläin-kuvasto on ilmausta tästä syvästi inhimillisestä ristiriidasta. Sfinksin kaltaisia enkelieläimiä esiintyy pääosin vain ihmisen mielikuvituksessa ja taiteessa; ne kertovat hyvin siitä *miten ihminen kokee*, miten minä ihmisenä koen tilanteeni. Mielestäni taiteen avulla on mahdollista tutkia juuri, *miten* henkisyys on ihmisessä, jos henkisyyttä on olemassa.

Ihmisyyteen ja ihmisen itseymmärrykseen näyttäisi kuuluvan vahvasti *ihmiskuva*. Ihmiskuvaa ei kuitenkaan tule sotkea ihmiskäsitykseen, joka on ihmistä koskevan ontologisen analyysin tulos. Kuvalla voidaan operoida, mutta mikäli kehollisuus elettynä otetaan todesta, ihmisyyden ajattelua ei tule perustaa kuvalle.

Kun kysytään, mitä tulisi ylittää, että tulisi kehokseen, törmätään ihmiskuvaan. Kuvan hajoaminen antaa tilaa kehollisuuden ilmenemiselle ihmiselle itselleen. Tämä tapahtuminen näyttäytyy mielikuvitukselle ja tulee kommunikotavaksi kuvallisen ajattelun muotoilun kautta. Ihmiskäsityksen koodaamisessa ei haittaa, että koodi näyttää koodilta. Ylittäminen koettuna jää kuvalla saavuttamatta, mutta ylittämisen monipuolinen esittäminen voi auttaa sen tunnistamisessa, kun sitä tapahtuu itsessä tai kun joku toinen yrittää puhua siitä. Asiasta kirjoittaminen ja ajattelemineen vaativat perustakseen kuvan, jonka kuvallisuus näkyy kuvasta itsestään. Ihmiskäsitystä voi ehkä muotoilla ajatellen kuvallisesti, välttämällä ihmiskuvalla perustuvan ajattelun jäykkyyttä, jättäen sen tietoisesti aukolliseksi tai särölliseksi.

Kehon pimeässä

Julia Kristevan *alien*, muukalainen meissä itessämme, on feminiininen². Tästä feministit saivat pontta yhteiskunnalliselle kritiikilleen ja *Alien*-elokuvat pohjavireensä. Minua kiinnostaa kehollisuus ensisijaisesti lihallisena olemisen varsinaisuutena, ei niinkään seksuaalidiskurssin dispositioiden temmellyskenttänä tai tarkasteltavana objektina. Lihan yksittäisyys on oman kehon pimeä kohta, jota ei voi valaista tyhjentävästi minkään yleisen avulla, ei ihmiskäsityksen, teorian eikä kuvan.

Aleksanteri Ahola-Valo (1900-1997) oli puhunut ihmisen sisällä olevasta mustasta pisteestä, jota tulisi tutkia³. Käsittäkseni hän tarkoitti edellä mainitun kaltaista pimeää aluetta, joka ihmiselle itselleen jää näyttäytymättä. Tuo alue lienee useimmilla ihmisillä kuitenkin pistettä suurempi. Jos oma sukupuoliuuskin pomppaa pimeästä kuin yllätyksenä, pitäisi melkein puhua *pimeyden kentästä* ihmisen sisällä.

Liittyneenä dualistiseen ihmiskäsitykseen valometafora tuottaa harhan. Henki ihmisessä tarkkailee ruumista ja sen toimintoja ottaen haltuun yhä enemmän päässä olevalla silmällä, joka katsoo sisäänpäin. Katseen hegemonia ajattelussa tuottaa mielikuvan kehosta, joka valaistaa luomalla kokonaiskuva valaisemalla järjestelmällisesti, kohta kohdalta, kunnes muodostuu kokonaisuus, kuollut kuva. Ymmärrys pyrkii kokonaiskuvaan; kehon avoimuudessa sellaista ei pääse syntymään, koska keho on *elävä*.

Tullakseen kehokseen ei voi aktiivisesti ylittää mitään. Kehoksi voi vain jättäytyä ja antautua. Mitä jätetään, on hallinnan pyrkimys kuvan avulla. Teoreettisesta näkökulmasta (jälleen kuvallisesti) tuo voidaan nähdä ylittämisenä, siis aktina, mutta koettuna ja todellisena kehoksi tulemisena kyseessä on tapahtuma, jota ei voi kuvata ainakaan siten, että se tulisi ymmärrettyä kuvauksesta ilman kokemusta, jättäytymisenä ja jättämisenä.

Tällä tavalla koko ajattelutoiminta muuttuu silleen jättämiseksi. Kuvallisessa ajattelussa jätös jää lihaan jälkeen, teoksena kehon ulos rajaamaan lihaan. Jäännös on teoksessa, ulkona, ulostettuna, poissa elämän tieltä; keho näyttäytyy hetkessä elettyinä.

Valaistunut keho on tässä mielessä avoin suhteessa kuvaan ja käsityksiin. Valo tässä mielessä on visuaalinen, se, mikä tekee näkyväksi. Kehon valovoima on kehollisuutta itessään. Itseymmärrys toimii tällä tasolla toisin: kuva ihmisestä on tämän ymmärryksen representaatiota, kuten ympyrä on ymmärryksen representaatio. Vielä pimeydessä oleva voi ilmaista itseään taiteen kautta ja antaa näin toistuvia muistutuksia loputtomasta rikkaudesta ja monimuotoisuudesta, jota elämään tarrautuminen voi tarjota.

osakeyhtiö. Helsinki

²

s.340. Siltala, Pirkko. *Julia Kristeva. Kerroksellinen subjekti*. Teoksessa Mälkönen-Sammalahti-Saraneva-Sitolahti (toim.), 2006. *Psykoanalyysin isot ja äidit. Teoreettisia näkökulmia*. Therapie-säätiö, Helsinki.

³

s.39. Suvanto, Risto 2008. *Henkeä pidättävällä ilolla ilmoitan..... Tutkielma Aleksanteri Ahola-Valon kasvatustutkimuksesta*. Pro gradu tutkielma, Kasvatustieteiden laitos, Tampereen yliopisto.

Kuvataide *visuaalisena* kommunikoi silmän kautta, mutta synnyttää kehollisia tuntemuksia tehden näin kehollisuutta eri tavoin valaistuksi taiteen kokijalle itselleen. Taide voi siis toimia kehollistajana, tienä kehoon.

Matriisit ja kokonaisuushahmotuksen idea

Matriisin käsite voidaan ymmärtää muottina, jolla luodaan järjestystä kaaokseen. *Matrix*, josta matriisi on suomennettu, tarkoittaa lineaarisessa algebrassa erilaisten matriisien muodostamaa kokonaisuutta. En mene tässä pidemmälle lineaariseen algebraan, mutta sanottakoon, että sen esittämät mallit voivat hyvinkin toimia matriisien ajattelun perustana. Kuva, joka matrixista muodostuu lineaarisen algebran kuvausten kautta, muistuttaa paljolti niitä kuvia, joita kulttuuriteoreetikoiden teksteistä voi mieleensä muodostaa. Jos ajatellaan perustana olevaa rengasta ja sen ylle muodostuvaa vektoriavaruutta⁴, saadaan muotoiltua konstruktivistinen kulttuurin malli, jolle jo Nietzsche antoi kyytiä hämähäkinseittimäisenä virran pyörteissä heittelehtivänä tornina.

Intuitiolla tarkoitetaan välitöntä tietämistä, jossa nähdään ilman tietoista analysoivaa ajatteluprosessia. Vastakohtana intuitiiviselle tietämiselle pidetään abstrahoivaa tietämistä, jossa ilmiötä katsotaan erillään kokonaisuudesta aktiivisesti erittelevällä asenteella. Intuitiivinen kokonaisuushahmotus syntyy useimmiten passiiviseksi heittäytymisen tuloksena ja antaa tietoa myös siitä, mikä voi jäädä käsitteellistämisen ja tieteen analyttisten menetelmien tavoittamattomiin.

Intuitio on sisäistä tietämistä ja sitä voidaan pitää kuvallisena tapana hahmottaa maailma. Kussakin intuitiivisessa matriisissa maailma tulee oivalletuksi *tietyllä* tavalla. Historiallisesti näitä intuitioita voidaan hahmottaa epookkeina ja ne liittyvät kulttuurihistoriaan perustavina tapoina hahmottaa maailma. Nämä tavat eivät ole jälkikäteen ymmärrettävissä, ellei kykene vaihtelevaan intuitiotaan eri matriisien välillä. Tehtävä on hankala⁵, koska kaikki kasvatus, sosiaalisen ja rakennetun ympäristön vaikutukset ynnä muut kulttuuriset ilmiöt tukevat ja vahvistavat tätä tiettyä vallitsevaa intuitiota meissä. Voimme tarkastella myös jo taakse jääneen intuition aikaisia tuotoksia lähtien omasta intuitiostamme ja ymmärtää näkemämme aivan toisin kuin mitä ja miten tekijä yritti kuvallaan näyttää. Intuitiota pitää koossa näkemisen matriisi.

Intuition ulkopuolelle ei voi asettua, koska intuitio on meissä ja määrittää suhteemme perustaan, jota kohden intuitio asettaa rajansa ja järjestyksensä. Ilman perustan ymmärtämistä, intuitioiden erittelemisen ei olisi mahdollista. On kuitenkin syytä muistaa, että myös perusta tulee asetetuksi ja ymmärretyksi omasta intuitiostamme päin.

Perspektiivejä ajatteluun ja käänne

Historiasta voidaan erottaa kolme erilaista intuitiota: aspektiivinen, perspektiivinen ja inspektiivinen. Vaikka intuition sanotaan olevan sisäistä tietämistä, tämä kertoo enemmänkin tämänhetkisestä intuitiostamme kuin intuition luonteesta. Elämme länsimaissa kollektiivisesti tällä hetkellä inspektiivisen intuition epookkia, mutta sekin säröilee, mistä kertoo yksinkertaisesti mahdollisuus ottaa se käsittelyyn. Tulossa on jo uusi intuitio tai sitten se on jo päällä, mutta emme voi vielä sitä nähdä; jos joku sen näkeekin, ei häntä välttämättä kukaan toinen ymmärrä.

Aspektiivisessä intuitiossa maailmaa representoidaan aspekti aspektilta. Kuvassa nämä aspektit esitetään simultaanisesti; näin esimerkiksi tuolista ja sen eri puolista voidaan saada välitön tieto katsomalla aspektiivisesti rakennettua kuvaa⁶.

Perspektiivisessä intuitiossa merkille pantavaa on katseen ja katsojan suhde katsottavaan. Perspektiivisesti rakennettu kuva noudattaa syntaksia, joka sisältää myös oikean tarkastelun tavan. Perspektiivisen intuition mukaista kuvaa kuuluu katsoa yleensä suoraan tietyltä etäisyydeltä, jolloin teoksen anti tulee välitetyksi mahdollisimman välittömästi. Tässä ei tarkoiteta semanttista analyysia, jolla pureudutaan teoksen merkityksiin vaan vaihetta ennen kielellistä reflektiota, jossa intuitiivinen tietäminen tapahtuu.

Inspektiivinen intuitio on vaikeampi selittää. Koska intuition sanotaan olevan sisäistä tietämistä, sanan ”inspektiivinen” käyttäminen tässä yhteydessä voi ensin tuntua turhalta. Inspektion ja

⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Matrix_theory (27.8.2008)

⁵ Onko se mahdoton? Jos intuitio vaihtuu, eikä vaihdos tapahdu kuitenkin yksittäisissä ihmisissä?

⁶ Lisää aspektiivisesta intuitiosta ja intuition muutoksesta ks. Varto, Juha 2008. *Ajattelemisen alku ja loppu. Kreikalaisista eetosta etsimässä*. Osuuskuunta Elan Vital.

intuition ero voitaneen luonnostella siten, että inspektiossa tarkastellaan tai katsotaan sisäistä, joka tulee intuitiivisesti oivallettuna kokonaisuuden osaksi kokonaisuudessaan. Inspektiivisessä intuitiossa yhdistyy sisäinen katse ja sisäinen näkeminen.

Inspektiivisen intuition voidaan nähdä syntyneen 1800-luvun loppupuolella. Muutokset, joita oletettu intuition muutos toi tullessaan, näkyvät parhaiten taiteessa.

Kun kysytään keskustan, periferian ja marginaalin perään näissä intuitioissa, voidaan havaita, että itse kysymys on lähtöisin tietyistä intuitioista tai perustuu tietylle kuvalle. Kysymisen tapa ja kysyttävät asiat perustuvat tietyille intuitioille, todellisuuden hahmolle. Keskusta, periferia ja marginaali ovat parhaiten käsitettävissä kuvan avulla; myös kielellinen ilmaisu tähtää kuvalliseen representaatioon lukijan mielessä.

Tätä kuvaa voitaisiin todennäköisesti märehdittää taideteoreettisen diskurssin lisäksi mm. talousteorian, sosiologian, antropologian ja uskontotieteen näkökulmasta. Kuva on lopputyöstäni *Sielun veli – muodon ylittäminen kuvallisen toiminnan avulla* (2005).

Kun puhutaan kuvasta intuitiivisen tietämisen kohdalla, joudumme käsittelemään kaksiulotteista pintaa. Mielen kuvittama kolmiulotteinen olio voi olla tarkkailun kohteena yksi sivu kerrallaan. Kubismissa pyrittiin eri tahojen simultaaniseen havaitsemiseen, mutta lopputulos ei juuri eroa aspektiivisesta intuitiosta.

Aspektiivisessä kuvassa tarkasteltava kohde on kuvattu aspekti aspektilta, eri suunnista. Tällaisen kuvan kohdalla ei ole mielekästä kysyä, missä on keskusta itse kuvassa. Jokainen aspekti on yhtä tärkeä todellisuuden esittämisen kannalta.

Perspektiivisessä intuitiossa keskipisteen ajatus sen sijaan toimii ja on ilmeisesti kotoisin myös sille pohjautuvasta ajattelusta. Kuvan keskustaksi määritellään pakopiste, joka määrittyy katseen suunnasta. Keskellä on siis katsoja katseensa kanssa ja maailma näyttäytyy hänelle tästä pisteestä. Jämähätäminen luonnolliseen asenteeseen voidaan välttää intellektuaalisella eri perspektiivien yhdistämisellä. Yhteisen horisontin ajatus ei perspektiivisessä intuitiossa murra katseen hegemoniaa, tarvitaan maailmankuvan ja ihmiskäsityksen muutos, että kokemuksellinen horisontti tulisi ymmärretyksi.

Keskusta on perspektiivisessä intuitiossa katseen keskus, johon katse on kiinnittynyt. Periferiaa ovat silloin katseen reuna-alueet ja marginaali reuna, jonne ei enää näe muuten kuin siirtämällä katsetta. Teoreettisena mallina tämä näyttää kulttuuriset, sosiaaliset ja jopa luonnon ilmiöt kuusta katsottuna samalla tavalla. Suurempi perspektiivi tuottaa suuremman näkemyksen ja kattavamman hallinnan tunteen.

Inspektiivisessä kuvassa havaitsen kehollisena todellisuuden ilmiöitä. Kukan kuva saa tekoprosessissa lisäväriä ja tietynlaista käsittelyä suhteestani siihen ja sen herättämistä tunnetiloista. Koska katson kukkaa ilman etäisyyttä, satunnaisia tunnetilojani vahvemmin kuva alkaa muotoutua moninaisista tekohetken impulseista, jotka eivät varsinaisesti kuulu kukkaan vaan tulevat tuohon kuvaan kootuksi. Mitä perspektiivisessä kuvassa käsiteltiin ulkoisen todellisuuden objektina, tulee nyt *kauttani*, koettuna ja sisäisesti havaittuna, koska havainnosta puuttuu minun ja maailman välinen etäisyys. Näin ei voida asettaa katseelle pakopistettä, koska havainto on pirstoutunut jatkuvaan keholliseen muutokseen, ja taiteellisen työn ajallisuus pakottaa kuvaan paljon kehkeytymisessä

tihkuvaa katoavan jälkeä. Aspekteja voidaan erottaa, mutta ne ikään kuin sulavat ja jäljelle prosessista jää jälki, jossa samassa pinnassa ovat sekä minä yhtyneenä maailmaan jonkin kiinnostuksen mukaan, että tämän yhtymisen keston tuoma kompleksisuus, jota ei jälkikäteen voida palauttaa osiinsa. Näin valmistettu kuva on kehollista taidetta.

Inspektiivisen intuition kohdalla ei ole olennaista puhua, missä keskusta sijaitsee kuvassa. Aspektiivisessa intuitiossa voidaan sanoa, että katseen sijasta se on maailmassa ja kierrämme sitä ympäri, missä milloinkin se sattuu olemaan. Taiteilija voi sen hetkellisesti asettaa vaikka tarkastelemaansa tuoliin. Perspektiivisessä intuitiossa keskusta on katseessa. Inspektiivisessä intuitiossa keskustaksi voidaan ajatella kokeva eletty keho, joka havaitsee itseään ja maailmaa. Taideteoksen katselijalle avautuu teoksen edessä mahdollisuus ottaa keholliset tuntemuksensa todesta ja tulla tietoon oman elämänsä keskipaalusta ja sen luonteesta⁷. Periferiasta ja marginaalista puhuminen on jälleen mieletöntä, mikä ei sulje pois niiden kokemisen mahdollisuutta etäisyytenä varsinaisuudesta, ei-kokemisena.

Periferian ja marginaalin käsittely ja huomioon ottaminen on paikallaan, kun mukaan otetaan valta, joka asettaa ihmistä tiettyyn yhteiskunnalliseen asemaan, tietyn kuvan ja sille perustuvan ajattelun mukaan. Inspektiivisen kuvaston arviointi onkin katseen hegemonian ja valtakulttuurin näkökulmasta tai yleensä tässä ajattelussa relevantista *näkökulmasta*, etäisyydeltä, harhaan osuvaa.

Tästä voidaan tulla siihen johtopäätökseen, että ajassamme vallitsee intuitioiden päällekkäisyyttä, limittäisyyttä tai yhdenaikaisuutta, miten asiaan nyt halutaan paneutua. Erojen tunnistaminen on mahdollista jos hyväksytään eri matriisien olemassaolo ja ymmärretään eri maailmojen samanaikainen (vaikkei ehkä samankestoinen) todellistuminen eri ihmisille. Tämä heterogeenisuus tulee koetuksi ambiguuteettina yksittäisen ihmisen kokemuksessa – osiin repeämisen tunteena.

Perspektiivisen intuition silmälle inspektiivisen intuition mukaan elävä toimineen ja tuotoksineen asettuu marginaaliin tai reuna-alueelle. Koska normaalia nämä ilmentymät eivät ole ja maailmaan ne on mahdutettava (ettei kriisiytyisi), ne on pakotettava mukaan asettamalla ne reuna-alueelle, jonne tulkinta on vasta saapumassa ja josta uutta kaipaava kulttuurirakenne tulee saamaan jalansijaa uudelle monoliitille. Kun intuition ulkopuolelle ei voi päästä, kaikki, mitä sille ilmenee, on mukana suoraan, välittömästi.

Kuinka intuitio sitten voi päästä muuttumaan? Mitä tapahtuu kun intuitio vaihtuu? Aktiivisella toiminnalla ei päästä minnekään, koska se perustuu aina intuitiolle. Ymmärtääkseen intuition muutosta on kai ajateltava sopimattomia ihmisiä, jotka sattuvat ottamaan kokemuksensa todesta ja representoimaan niitä ilman syytä, jonka voisi perustella vallitsevien argumentoinnin tapojen kautta.

Poka

Paradoksaalista, kieleemme hajoaa; inspektiivisessä intuitiossa ei oikeastaan voida puhua enää intuitiosta. Koska keho on havaitsemisessa ensisijainen ja katse vain yhtenä sen osana, kokonaishahmotus kuvan kautta on mahdotonta, koska se sisältää niin paljon katoavaa, joista ennen puhuttiin rakenteina. Vanhat käsitteet eivät enää päde. Moderni ajattelu tukeutuu pääosin perspektiiviselle intuitiolle, sen mukaisesti ajatellen tämän hetken taiteen⁸ ja siitä puhumisen välillä on syvä, ylittämätön kuilu. Olemme oppineet puhumaan tavalla, joka ei sovellu uudesta taiteesta puhumiseen. Olisi aloitettava sen suhteen alusta ja annettava diskurssin muotoutua uudelle kuvakäsitykselle, joka sitoo keskusteluun teoretisoivien päidemme sijaan ajattelevat kehot, jotka eivät sulje esimerkiksi ”tunteita” tai epävarmaa aavistavaa runoutta ulos.

Etiikalle tämä asettaa haasteeksi kommunikaatiokäytäntöjen uudelleenajattelemisen. Sanaan sitoutunut kommunikaatio ei enää riitä vaikka se voi tulla tukemaan tavoitetta pyrittäessä *diaboliseen*⁹ tilaan, jossa on kaksi maailman paalua vuorovaikutuksessa keskenään. Kuva voi presentaation ja

⁷ Jos paalu asetetaan kehoon, se asettuu samalla maailmaan. Käsitteellisesti asetan tähän kohtaan lihan käsitteen. Näin välttyään vanhan ihmiskäsityksen ansasta: sielu ruumiissa, mutta nyt vain paalutettuna tukevammin.

⁸ Nostan esimerkiksi ITE-taiteen, joka suurelta osalta nousee taidediskurssin ulkopuolelta. Vaikka vaikutteita voidaan lukea monilta taiteilijoilta, lähtökohta on selvästi ”outside” perspektiivisesti ilmaistuna.

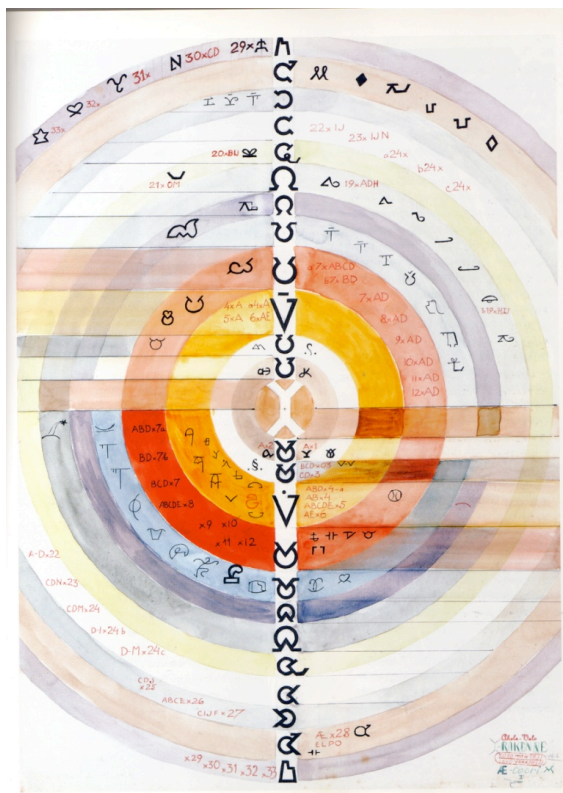
⁹ Jos tuo tila sisältyy yhteen ihmiseen, hän on pirun vallassa ja hänellä on vähintään kaksi päätä. Tästä kertoo hienosti elokuvaviihteen moderni klassikko *Highlander* (1986), josta on tullut tunnetuksi lentävä lause: *There can be only one!* Elokuvassa päätetään päätät Queenin musiikin säestämänä.

representaation rajalla toimia simuloijana, simulacrumina¹⁰, jaettuna todellisen naamiona, kohtaamispaikkana, joka tukee yhdessä tulemista. Kuvallisen dialogin¹¹ ehdot ovat tässä kohtaa lähellä eritteiden vaihdon ymmärtämistä kommunikaatioksi, joskin eritteiden vaihdosta ei niin kiivaasti ryhdytä tekemään tulkintoja kuin jos esittää kuvan argumenttina. Jos joku argumentoi pieremällä, on selvää, että välitön vastaus tulee selvästi toisella tasolla kuin sitä seuraava paheksunta tai paniikinomainen tarve normalisoida tilanne esimerkiksi nopeuttamalla puhetta.

Tällä tiellä on edettävä varovasti ja suhtauduttava kriittisesti lähes joka sanaan. Myös *käytäntö* kantaa melkoista taakkaa. Tässä kohtaa turvallisinta lieneekin koko käytäntö-käsitteen hylkääminen; ”kommunikaatio” lienee vielä käyttökelpoinen ellei se ole jo kulumassa liiakäytön vuoksi puhki.

Luottamus kuvallisen kommunikaation toimivuuteen perustuu kokemusten jaettavuuteen, johonkin yhteiseen, joka toimii kommunikaation perustana. Yksi ahkerasti peräänkuulutettu perusta on totuus. Vaikka totuuden käsite on Nietzschestä lähtien rapautunut, sen voitaneen sanoa kirkastuneen uudella tavalla juuri sen takia, että se on niin rapautunut. Mikä on totuuden paikka kommunikaatiossa kun se tapahtuu kuvallisesti kahden inspektiivisesti orientoituneen kokijan välillä? Huoli totuudesta vaikuttaa huolelta kulttuurisesta kauppatavarasta. Totuus saa kauniimman ilmaisun kun lakataan puhumasta pysyvästä kuvallisesti ilmaistavasta totuudesta. Totuuden hetki tapahtuu kun kaksi tai useampi herkistyvät jonkin äärelle ja saavat jaetun kokemuksen ja samalla eri kokemukset. Sen jälkeen voidaan puhua mielin määrin, siis loputtomasti.

Koska olen kuitenkin sitoutunut esittämään asiani ymmärrettävästi, joudun suhteuttamaan inspektiivisen intuition perspektiiviseen ja sitä kautta etenemään runoillen kohti uutta. Kun perspektiivisen intuition keskellä on katseen tarkin alue ja huomion kohde ja kiintopiste, johon suhteessa muu on perifeeristä tai toisijaista, on inspektiiviselle intuitiolle tuo kohta pimeä. Pimeä ydin on vain yksi mahdollinen ymmärryksen aasinsilta kahden täysin eri maailman välillä. Siirtymä on totaalinen ja se kulkee perustan kautta, joka on keho maailmallisena eli lihassaan. Kun pimeä ydin jätetään taakse, valaistuu maailma itsessään.

¹⁰ Tukeudun tässä Mika Määttäsen jälkikirjoitukseen suomentamassaan teoksessa Klossowski, Pierre 1993. *Roberte, tänä iltana*. Loki-kirjat, Helsinki. Klossowskin simulacrumista mm. sivulla 104.

¹¹ Käsite on harhaan johtava siltä osin, että se korostaa kielen osuutta. Kieli on kuvallisessa kommunikaatiossa vahvasti toissijainen kuvan välittömyyteen nähden.

(*Kuva edellisellä sivulla*) Aleksanteri Ahola-Valon intuitio vuodelta 1931, jossa ihmisen symboli on keskellä ja ympärillä toiminnalliset ulottuvuudet. Toimii hyvin kuvana, mutta ihminen liukuu koko ajan pois tästä valosta. Tämä matriisi on yksi tapa peittää pimeä.

Todellisuuden jähmettäminen taiteeksi muuttuu entisessä mielessä älyttömäksi, koska sen avulla vain lisätään naamioita. Toki taidetta voi tehdä tietoisesti kömpelöksi, kuten Pierre Klossowski teoksensa *Roberte ce soir* (1953) kuvituksissa. Naamion naamioisuus tulee esiin ja se voi toimia tienviittana ja vastuksena.

Inspektiivisessä intuitiossa yksittäinen ihminen on omalla roviollaan huutelemassa rikostovereilleen. Rovion tulta voi kuvata roolipelitermillä *mana burn*¹², joka aiheuttaa vahinkoa kun loitsiessa manaa (maan voimaa) on enemmän kuin tehtävä loitsu edellyttää. Loitsimiseksi voidaan ymmärtää toistuvia sosiaalisen elämän muotoja, jotka täytämme ja otamme osaa yhteiseen elämään, joka abstraktisuudessaan jättää jäänteeksi itse kunkin sopimattoman aineksen.

Diskurssin synnyttäminen tästä lähtökohdasta ei ole helppoa, koska sitä edellyttää jokaisen osallistujan yksinäisyyteen heittäytyminen ja harhailu oman itsen pimeässä. Ei riitä, että sytyttää nuotion viereensä ja alkaa kutsua sitä kokoontumispaikaksi, se voi houkuttaa paikalle vain karpäsiä lämmittelemään. Hyvässä seurassa voi olla myös hiljaa ja maailma nousee keskustaksi itsestään, koska se meidät alun pitäen kutsuikin.

Ihmisten potentiaalinen yksittäisyys antaa yksittäisen intuition. Samalla tämä tuo esiin uuden etiikan, haastaa meitä kohtaamaan vieraita yksittäiselle perustuvia eetoksia, vierasta puhetta, runoutta, joka puhuttelee lihaamme, mutta jää käsittämättä. Tuo kokonaiskuvaa häiritsevää lihan viesti on ilmestyksen kaltaista ja paljastanee aikanaan intuition, joka yksittäisen kautta pyrki esiin, ehkä intuitiottoman intuition, arvaamattoman maailman laulun¹³ meissä toisillemme ja maailman sen takana, taas yhdellä tavalla.

Kirjallisuus

- Klossowski, Pierre 1953. *Roberte ce soir*. Suomennos ja jälkikirjoitus Mika Määttänen 1993. *Roberte tänä iltana*. Loki-kirjat, Helsinki.
- Siltala, Pirkko. *Julia Kristeva. Kerroksellinen subjekti*. Teoksessa Mälkönen-Sammalahti-Saraneva-Sitolahti (toim.), 2006. *Psykoanalyysin isät ja äidit. Teoreettisia näkökulmia*. Therapie-säätiö, Helsinki.
- Suvanto, Risto 2008. Henkeä pidättävällä ilolla ilmoitan..... Tutkielma Aleksanteri Ahola-Valon kasvatustieteiden laitosta. Pro gradu tutkielma, Kasvatustieteiden laitos, Tampereen yliopisto.
- Tolstoi, Leo 1909. *Kristillinen oppi*. Arvid Järnefeltin julkaisuja N:o 9. Vihtori Kosonen osakeyhtiö. Helsinki
- Varto, Juha 2008. *Ajattelun alku ja loppu. Kreikkalaista etosta etoimäissä*. Osuuskunta Elan Vital.
- Varto, Juha 1991. *Laulu maasta. Luennot etiikasta*. Filosofisia tutkimuksia Tampereen yliopistosta VOL. XXIII.

Kuvat

- Ahola-Valo, Aleksanteri 1931. *AE-evobomologian rakenne*. Valola-säätiön arkisto. Hämeenlinna.
- Kiiskinen, Jouni 2005. Kuva kirjasta *Sielun veli – muodon ylittäminen kuvallisen toiminnan avulla*. Taiteen maisterin loppuyö. Taidekasvatuksen osasto, Taideteollinen korkeakoulu, Helsinki.

Luennot

- Varto, Juha kevät 2008 luentosarja: Aistisuus, keho ja liha. Taidekasvatuksen osasto, Taideteollinen korkeakoulu, Helsinki.
- Varto, Juha kevät 2008 luentosarja: History of Representation. Taidekasvatuksen osasto, Taideteollinen korkeakoulu, Helsinki.
- Varto, Juha kevät 2007 luentosarja: Ontology of singularity. Taidekasvatuksen osasto, Taideteollinen korkeakoulu, Helsinki.

¹² ks. esimerkiksi korttiroolipeli Magic - The Gathering.

¹³ Ajattelusta tämän ilmaisun takana ks. Varto, Juha 1991. *Laulu maasta. Luennot etiikasta*. Filosofisia tutkimuksia Tampereen yliopistosta VOL. XXIII.

Elokuvat

Mulcahy, Russell (ohj.) 1986. *Highlander*.

Scott, Ridley (ohj.) 1979. *Alien*.

Internet

http://en.wikipedia.org/wiki/Matrix_theory (9.10.2008)

Pelit

Garfield, Richard (alkuperäinen suunnittelu) 1993. *Magic - The Gathering*. Julkaisija: Wizards of the Coast.